

Вјећеслав Берар
ЗА ШАКУ СНОВА

Уредник
Зоран Колунџија

Вјећеслав Берар

ЗА ШАКУ СНОВА

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Посвећено мојој Мајци

1. Тик-так вечности

Тога јутра са машном у коси, која се виорила на безименом ветру, јутра неочешљаног попут опалог лишћа које је шуштавим ехом одјекивало изгубљене кораке, тога јутра три прилике су вукле своје непоновљиве судбине по калдрми, том каменом пергаменту којег су исписивале свакојаке стопе, творећи својеврсни палимпсест. Шест ногу је остављало своја три рукописа, умачући пера у прохладни јутарњи ваздух покривен магленим плаштем. Три разнолике ноте, премда намагнетисане различитим призвучима, чиниле су складан породични акорд што одјекиваше том тананом резонантом кутијом, у коју беше упадала и ова киша што тера девојчицу да стално брише чело левом руком, док је десном носила свој коферчић са одлучујућим садржајем. Нити то беше квинтакорд, нити секстакорд, нити квартсекстакорд, већ управо неизрециво сазвучје, за-слепљујуће сазвежђе на ко зна ком приватном небу.

Девојчица је такође носила лепу шналу у коси, коју ветар беше раштимавао, наизглед насумице је мрсећи усвираним прстима. Магла беше толико густа да су се у њој губиле читаве године свечано порубљене оживљима несагоривих успомена. Њени родитељи су пустим улицама вукли три кофера по којим је киша добовала ритам неког тајанственог марша. Сваки кофер беше већи од ње. Тај дан је тек трљао очи које киша беше умивала, разгрћући заве-

се позорнице, пуштајући да светлост под свечаним углом обасја дворану, онако како то ниједан рефлектор не може да учини.

Беше то градић са својим бесконачним особеностима, наштиман по своме као и сваки инструмент, ма колико да је оштро ухо штимера, а опет, то је могао бити било који град. Ништа другачија песма не би била, јер се птице рађају са својом партитуром. Чудно је то.

Казаљке на часовницима у дослуху са метеоролошким портретом места, чинили су да мештани беху хипнотисани својим постељама, међутим, једна прилика се назирала на углу улицице, бар се тако чинило посматрајући очима млађахне даме, а очи посматрача се увек поигравају смислом, попут искривљених циркуских огледала. Но, то је био он. Није у питању мештанин. Њега је девојчица виђала у свакоме граду. Никаква новост.

Да ли су га остали виђали, већ је друго питање, а она, иако је понекад сумњала, није желела то да проверава, јер уосталом туђа мишљења су само уљеци што јој руже кулисе бајке, а можда чак и не верују у њу. Било како било, тек, прилика се смешкала под својим шеширом, пушећи лулу, и бацајући поглед као бумеранг на њу. Уз смешак је дотакао руком шешир у знак поздрава, а она му узвратила дискретно, у маниру Ђоконде, тако да су поздравни остали да лебде у магленом ваздуху, као да су насликани на дрвету тополе.

У том маленом граду дани су били кратки као тренуци среће, деминутивни светлости, а ноћи аугментативи тмине са понеким пришивеним придевом. Судећи по тоналитету призора који су чинили делиће те слагалице што глуми градску панораму, то је заправо био један исти дан, текући лаганим кораком реке без почетка и краја, па тек ту и тамо проштепан сумрацима и свитањима, да се не би распарао начином изанђале хаљине, прекомерно задизане.

На свежем јутарњем ваздуху проветреном кишом, истицала се једна мистериозна мирисна нота из парфема књишких мољаца, мирис старих књига за који се није знало одакле је допирао, а опет, увек беше присутан у ваздуху на територији читавог места.

Једног трена девојчица је згазила до чланка у бару, наместивши гримасу у име неке фацијалне псовке. Спустила је коферче, док су родитељи наставили да стопалима љубе блато у тој прљавој уличној романси, рачунајући да ће их ћеркица лако стићи узимајући у обзир баласт свог пртљага. Окренула се, пуштивши поглед да слободно лети начином каменчића одапетог из праћке, без препреке, све док није погодио господина са лулом којег је само она видела, јер никог другог и није било у близини. Увек је ћутао. Обраћао би јој се једино понекад у сновима, но, то се не рачуна једнако. Те речи су барем дупло теже, јер се спава упола мање нег што се бди.

Говорио би јој:

– Инспирација је дар који се не одбија тек тако. Свидело се то теби или не, кад ти неко нешто поклони узмеш да га не увредиш. Можда се потрудио да одабере, запакују, веже машну...

– Зашто то мени говорите?

– Ти си тако посебна...

– ?

– На образу ти је пољубац муза. Траг њиховог кармина се не брише...

– Хмм...

– То ти је као некакав напад... дође накратко, да те изненади као случајни пролазник на којег налетиш на углу, па му поиспадају ствари из торбе, а ти му помогнеш да их сакупи, или обрнуто. Убрзо оде, а ти наставиш својим путем, као и било која друга особа. Замисли да си у великој

посластичарници. Има свега што можеш да пожелиш. Можеш да узмеш шта год хоћеш, али не смеш ништа да износиш напоље. Можеш да стрпаш онолико колико ти стане у стомак за тих пар минута, на колико су те пустили унутра... Тако ти је то... Ако нешто успеш да ухватиш од тога, а да ти не исцури кроз прсте док га не окујеш у какву форму, то је то. Можеш ти да покушаваш да ствараш у међувремену, мислећи како ти то увек можеш, само ако хоћеш, али само ћеш лупати главом о зид, који је увек тврђи од ње...

Или:

– Довољан ти је занимљив лик. Не треба ти уопште радња. Само га умочиш у одговарајућу атмосферу, као кекс у чај, и ето ти романа да дражиш непце њиме.

Тада би се будила у некаквој туђини, у отрцаним туђим ципелама, са пертлама везаним у тешко одмрсив чвор. Врисак би јој се проламао грленом пећином, бежећи летом јата птица што се уплаше од каквог пуцња, и заиста, птице на њеном прозору би се разјуриле нетрагом по платненом небу закрпљеном разнобојним облацима, дугмадима спалих са разних кошуља, сакупљених у лепо декорисану лимену кутијицу, наизглед без реда и пажње.

Родитељи су већ завидно одмакли, својим силуетама се назирући на ободима видокруга, те млада дама убрза тактометар својих ногу, онолико колко јој дозволише изанђали точкићи њеног кофера који се квартетом огласише у скрипи гудала жедног смоле. Пробијала се кроз облаке маште и магле, вешто сједињених у дугачку плетеницу.

Кофер јој беше насељен разноликим стварчицама. Беше ту комплет четкица за цртање сваколиких величина, палета боја, и сличан прибор, завидна колекција оригиналних шнала, маказе, бележница, оловке, тегла са пола килограма свилених бомбона у разним бојама, пар књига, две, три украсне фигурице, мастило, врећица кристала, полудрагог

и драгог камења, кутијица какаа, свећа, ручно звонце за послугу, позамашан свежањ кључева, крема за руке, минијатурни цртежи, комплет шаховских фигура насумично разбацан међу осталим стварима, два резервна скакача, печат, врећица златника, прстен, крпице, плишане играчке... и тако даље, све до варљивих граница маште, и мало чвршћих кожних граница кофера замандаљеног бравицом чији кључић одважно виси на ланчићу, око врата оне која га носи.

Стигавши родитеље скоро на дохват шапата, присуствовала је уверљивој сцени опадања лишћа које беше у разним нијансама ватре падало неким успаваним *adagio* темпом, лагано, скоро нестварно, као да га неке руке придржавају одоздо, не дајући му да се сручи на тло. Време као да беше стало. Девојчица извади свој велелепни џепни часовник и стаде мерити трајање опадања једног нарочитог листа, који као изузетак потврђује правило.

Код јунакиње тога призора одувек беше присутна нека опчињеност сатовима, тим заводљивим механизмима што опонашају природне организме са својим металним утробама, пуних точкића који варе часове. Никад се није одвајала од прекрасног џепног сата у виду плавичастог ноћног неба са светлуцавим звездицама наместо бројева, и мршавим жућкастим месецом место једине, мале казальке. Месец стајаше прикачен на својој средини, тако да је показивао једнако и лево и десно, такорећи две временске вредности, па је евентуално било потребно бацити поглед на сунце или месец како бисте знали је ли три сата, или девет сати. Месец и звезде су се цаклили и у мркломе мраку, док се стакло на дневном светлу заслепљујуће сјајило, па бисте морали да склопите очи напола, и да руком направите мали заклон над часовником како бисте јасно видели, јер са унутрашње стране поклопца стајаше огледалце које додатно одвраћаше

погледе. Са спољашње стране поклопца био је фино изрезбарени натпис у краснопису *Festina lente*.

Јунакиња је сат добила од деде на дан свога рођења, када је и био први пут такорећи пуштен у погон тај механизам, за који је старац тврдио да се неће зауставити докле год буде времена на овоме свету. Упорно су га запиткивали о пореклу часовника, и мајстора који га је начинио, међутим, никад нису добили задовољавајући одговор. Рекао им је само толико, да је то нека врста само одрживог механизма, такозвани *perpetuum mobile*, који има клатно у себи и који није потребно навијати.

Упркос опчињености сатовима, девојчица је гајила извесну равнодушност према времену, чак неку врсту презира, па није обраћала пажњу на његов проток, живећи у сопственој временској зони чије је особености сама ткала. Интересантно је споменути и догађај који се одиграо на њен први рођендан, тачно у час када је рођена, када је сатна казаљка просто склизнула на неко сасвим друго време, показујући наизглед насумичну вредност. Било како било, када је мало порасла, девојчица није желела да накнадно подешава часовник, јер је са невероватном сигурношћу знала да случајности не постоје.

*

Коначно је усамљени трио путника стигао пред кућу коју су толико тражили. Сениор је за сваки случај погледао на цедуљу, да провери адресу. То је то.

Једновремено су спустили кофере уз снажан хармонични уздах. Налазили су се пред врло старом кућом, оронулог лица са ожиљцима у виду пукотина што сведоче ветровиту прошлост. Фасада тога лица беше заправо разнобојна, где потамнела, где избледела, цигла без икакве шминке, као од

мајке рођена, немајући шта да крије пред очима слепих посматрача. Ако је и било неког лака на њој, одавно је склизнуо са набораног чела, попут зноја од силног умора.

Напукли фењер изнад улазних врата још увек је горео, јер јутро беше младо као јуниор тога трија, који је пажљиво проматрао сваки детаљ који се дао уочити, чинило се да све то бележи негде, сакупљајући материјал, својеврсну грађу за некакво дело. Искрено, кућа се уклапала у целокупни помало сабласни приказ, у ту маглу, кишу и мирис старих књига, као да и не може без њих.

Ова породица стигла је издалека, данима јахања одавде, гоњена ко зна каквим гоничима, јер оно што је неке повод да оде, другоме је повод да дође, друкчије и не би могло бити. Углавном, глава ове породице је обавила трансакцију, заменивши своју кућу за ову, такорећи кључ за кључ, једној другој породици која је опет имала неке своје разлоге, вероватно супротне од њихових. У сенци закључка се чини да је свима по вољи, но, истина је увек шаренија од сенке, ко и лептир у ноћи.

Отац девојнице је извадио један изузетно израђени кључ, са дивним цветним шарама које су твориле некакав мозаик, у чију израду је очигледно утрошено много труда, толико да је непрећутна несразмера између лепоте израде и намене тога артефакта. Погледао је обазриво лево и десно, можда из страха према новоме. Нигде није било живе душе. Чак и птице на голим крошњама су још увек дремале.

Гурнуо је кључ, који се сјајио као да је малопре направљен и свеже исполиран, у зарђалу кључаоницу, и уз Сизифове муке успео да откључа врата, која је уз паклену шкрипу отворио, као да вековима то нико није чинио.

Нуволета, Акварина и М. прекорачили су праг куће, као да је то корак као било који други, а заправо, од тога момента ништа више неће бити исто.

Нуволета је ушла последња, залупивши врата за собом. Офуцани звекир на вратима, у виду неке зверке, огласио се судбоносним тоном који одзвањаше кућом, кроз све просторије редом, као неки бумеранг вративши се на почетак. Нуволети срце заиграше танго, и у томе тренутку казальке на њеном часовнику склопише се. Она то није видела јер хронометар беше ушушкан у цепићу, специјално скројеном за њега, на меканом сомотном сакоу неке неодредиве нијансе која се умерено мењала на светлости маниром камелеона. Махинално га је руком потражила, опипавши га као да проверава је ли ту, премда беше осигуран ланчићем у виду ружиног трња. Тада се зачу звоњава стотину звоника, премда се ниједан није назирао голим оком. Ти звуци као да беху допирали тек до прага куће. Неко би у том вишегласју можда препознао јединствени звук Марангоне... или би му се то само учинило.

Нуволета беше идеалиста каквога нема на земаљском шару, неко би рекао сањар, што би она схватила као позив на исцрпну дискусију из које би ретко ко излазио као победник. Углавном, извадила је из кофера своју омиљену књигу, и стала је њоме премеравати ширину ходника, јер то је за њу била одговарајућа мера. Она вас не би упитала колико имате година, већ које сте књиге прочитали, јер то искуство је давало карактерни печат као својеврсну идентификацију одређене персоне, а не нечија отпорност на животну средину.

Породица је разгледала свој нови дом, чудећи се скромности квадратуре насупрот богатству склада који је владао трошним намештајем и покућством. Чинило се да је све до последње ситнице на своме месту, и да другачије не може ни да буде, такорећи, ако би се једна мрва помакла све би се урушило падом куле од карата.

Узани ходник је водио до дворишта, остављајући по страни дневну собу просечног обима струка са још виткијом кухињом, док су на спрату, тачније на поткровљу, чамиле две собе незавидно једнаких пропорција.

Двориште беше запуштено вишегодишњим одсуством људске руке, негованим немаром што начинише гротескно растиње, сенку давнашњег врта који се препознаје по обрису своје сенке.

Присуствоваше невероватном призору. На средини дворишта непомично је седео пас бео као снег који лагано пада, толико лагано да бива заборављен од стране ока посматрача што га је опазило изнад себе, па одлутало којом притоком непрегледног тока мисли, загубивши се у том маштарском лавиринту. Животиња плишаног руна их је посматрала, не трепћући, мирноћом извајане скулптуре која не пропушта нити једну кишу, немо подносећи громове што је обилазе.

Нови укућани су се погледали без речи, неспремни да схвате сва чуда што беху урамљено изложена у галерији свакодневних чудеса.

Оно што је Нувогети привлачило пажњу биле су слике које су висиле на зидовима по читавој кући, тим пре, јер се и сама бавила сликањем. Међутим, ово су биле неке, за њу, врло чудне слике, израђене са изузетном реалношћу и прецизношћу, тако да се чинило да су стварни призори виђени голим оком. Пажљиво их је загледала, биле су глатке на додир, нису се видели трагови четкице или какве друге алатке. Није могла да докучи како су начињене. Премда су биле у свега две боје, укључујући све прелазне нијансе између њих, није могла да верује да је могуће дочарати стварни приказ у црно-белој варијанти са таквом вештином. Занимало ју је која је техника у питању.

Оно што Нуволета није знала, јер новине читала није, а иовако су ретко стизале у њен градић, па није била упућена у техничке новотарије, дакле није знала да су те слике заправо цртане светлошћу, стога су на њу оставиле очарavajuћи утисак, којим беше обузета као грозницом знатижеље. Светлошћу се може цртати на зиду, платну, лиму... на свакојаким подлогама осетљивим на светлост, па ето очигледно и на папиру. Не би се чудом чудила да је знала да је 1826. године Нисефор Нијепс начинио светлосну слику, користећи металну плочу премазану раствором битумена, изложивши је светлости у тамној соби током осам сати, колико је трајала експозиција. Уосталом, *camera obscura* користила се вековима раније у својим разним варијацијама, унапређиваним током година истраживања.

Док су Аквамарина и М. скамењено посматрали пса, Нуволета се одшуњала унутра, попевши се на спрат. Посматрала је оне две собице, па одабрала своју. Беше то малена просторија са креветом, орманом и ноћним сточићем. Било је слободног места колико да се направи пар корака везаних у чвор, међутим, та минијатурна квадратура имала је својих чари. С обзиром да је на углу, њена два зида била су великим делом у разнобојном стаклу, тако да ју је светлост шарала витражном кичицом под разним угловима, зависно од доба дана и положаја облака.

Отворила је свој кофер, извадила две фигурице од Мурано стакла, па их метнула на ноћни сточић. На једној је гравирано живео стилизовани натпис *Ars gratia artis*. Одмакнула се два корака, изоштреним видом их помиловала, па поново пришла и једва приметно померила десну фигуру.

Сишла је доле, затекавши родитеље за округлим столом у дебати. Аквамарина је држала у руци некакав лист читајући га.

– „Упутство за храњење пса”... какве су ово којештарије, М.?

– То је део договора, морамо се придржавати тога. Тако сам се договорио са господином.

– Да спремам псу колаче сваког дана?

М. је слегнуо раменима.

– Теби то делује нормално?

Поновио је поступак. Нуволета је са интересовањем слушала разговор са подсукњом расправе, у који беше одевена дневна соба.

– И то специјални састојци, увозни сир и кафа из Италије, пишкоте, рум, јаја, шећер... ако си ти луд, ја још увек нисам.

– Морамо се придржавати тога, дао сам реч.

– ... или шта? Тај човек је ко зна где сад... баш он зна чиме ћемо хранити тог пса.

– Било му је врло стало до тога, да не кажем да је то био можда главни услов. Хајде да не правимо око тога халабуку, хранимо га како је прописано и готово.

– Па где да нађем све те састојке?

– Требало би да је ту негде на папиру адреса радње која то редовно допрема... Господин је рекао да су трошкови у вези са тим регулисани са власником радње.

– „Псу не давати храну која је преноћила...”

– Тако је како је.

– Какве су ово небулозе даље... „Пса ословљавати искључиво његовим именом – Скарлет.”

М. преврташе очима.

– Е, ја ћу баш да га зовем Шарлот, да видим шта ће бити.

– Ова кућа, и целокупна атмосфера произишла из датог сплета околности ми је веома чудна. Не могу да одредим тачно шта је то, али понеки детаљ ту, понеки тамо, када

се групишу у скицу наличја, чине да ме помало подилазе жмарци – огласила се коначно Нуволета.

– То си ти само измрцварена дугим путовањем, твоји иначе преосетљиви нерви су сада нарочито напети. Када преспаваш ноћ, све ће доћи на своје место.

– Надам се. Идем мало да прошетам, да разбистрим главу.

– Немој далеко да идеш, да се не изгубиш.

– Одавно сам ја загубљена... негде међу корицама неке ненаписане књиге.

*

Нуволета је желела да протегли ноге и нерве, а успут да мало присније, такорећи *tête-à-tête*, упозна ту чудновату варош запетљану у неразмрсиве чворове бескрајних сокака. Међутим, жеље су пловила отиснута у море немира, па ваља поравнати таласе што роне брег сновидности.

Магла и даље беше густа попут паучине што је цепала свилену подсукњу кућног ентеријера, правећи рупе кроз које знатичељно око може да угледа и оно што не треба. Дакле, магла је тим улицама припадала у неком несвршеном времену, у ком је Нуволета одштала у забачени градски кутак дотеран у мрки мрак. Ипак, стишано светло на једном излогу поништавало је мрак начином на који заборав поништава јефтине успомене.

Пришавши на раздајину интимног шапата, зачула је кроз отворена врата неодрживи Шостаковичев валцер број 2, премда га никада раније није чула. На излогу је у краснопису стајао натпис *Карирани облаци*. Ушла је.

– Добро вече, мадам. Изволите. Добродошли у Облаке кариране кофеином, а и у наш градић кариран маглом.

– А, какви су вам то облаци?

– Па од млечне пене, дабоме. Од чега би другог били?
– Постоје разне врсте облака...
– Слажем се. Него, шта извољевате, мадам? У стању смо припремити све варијације кофеина које су записане још од 1638. године, када се тај напитак почео комерцијално точити у овим крајевима.

– Препоручите ми нешто, да не шмирглам очи менијем.
– Специјалитет куће „Наличје мастила“?
– Зашто се тако зове?
– То ћете сами спознати. Не вреде називи свима једнако, као и снови.

– У реду, договорено.

После неког времена, док се валцер још једном пуцкета-во завртео по ободима старе грамофонске плоче, појавио се господин са маском конобара, носећи на тацни велику шарену шољу која се пушила попут луле човека који је седео у углу, или се бар тако Нувољети чинило.

– Изволите, мадам.

– Захваљујем.

Нувољета је у префињеном врелом гутљају дегустирала сервирано пиће, и као да је у њему окусила читав град, осетивши на својим истанчаним непцима сладострасни акорд од три састојка, наслућујући да је он тек делић, зрно једне величанствене симфоније.

– Изврсно је. Шта је заправо ово?

– Напитак од три састојка, од којих су два кафа и топљена чоколада.

– А трећи састојак?

– Трећи састојак је тајна, као и увек. Иначе, зашто бисте уопште долазили код нас?

– Дошла сам случајно.

– Нека вам буде, али идући пут немојте опет рећи да је случајно.

Истовремено су се насмејали осмесима који су један другоме били терце.

Како је ушла, тако је и напустила тај осветљени брод на пучини мрачних улица, над којом је магла лебдела пришивена, као резервно дугме на постави капута. Шоља коју је Нуволета докрајчила и даље се пушила, шаљући димне сигнале онима који умеју да их тумаче.

Лутала је тим шифрованим улицама неко време, колико да ушима досади иста песма, признавши себи да се изгубила. Из неког разлога улице беху необележене, те додатно скриваше крхке оријентире. Ипак, стално је изнова наилазила на исту скулптуру на једноме углу. Киша је добовала суморну каденцу на ноћном концерту загубљених снова, чији солиста беше Нуволета. Оркестар склопљених шалукатри свирао је отуђене хармоније, поручујући да су куће склопљених капака одавно напуштене, премда то можда и није истина.

Вртела се округ истим улицама попут заборављене чигре у колоритном излогу играчака. Била је убеђена да је та чудна скулптура врло близу локала у коме је малочас попила напитак, а ипак никако да наиђе на њега. Тамо су једини људи које је досад срела у месту, они би јој свакако помогли да се врати кући, међутим, тај кафе као да је пропао у земљу. У овако специфичној атмосфери, темперованој свим протеклим појединостима, начас јој се учини као да је све то сањала, као да није ни утолила жеђ која јој, грубо попут вуненог џемпера на голој кожи, сушише грло. Чак шта више, у једноме тренутку била је спремна да се закуне да је наишла на маслинасту кућу до које беху стајали *Карирани облаци*, али тај утисак ишчезе звуком пенушаваг балона који пуца, услед разноразних притајених сензација које је бушише оштрином шнајдерске игле.